

WiderScreen.fi 3/2005
6.3.2006

[\[takaisin\]](#)

Faniuden monet muodot
- Kaarina Nikunen: Faniuden
aika. Kolme tapausta
tv-ohjelmien faniudesta
vuosituhannen taitteen
Suomessa

Tanja Sihvonon
FM, tutkija
mediatutkimus
Turun yliopisto

Tulostettavat versiot
- [htm](#)
- [pdf](#)

Faniuden monet muodot

Tampereen yliopiston tiedotusopin laitokselta äskettäin väitelleen Kaarina Nikusen väitöskirja on merkittävä pelinavaus. Se käsittelee Suomessa vielä varsin tutkimatonta aihepiiriä, faniutta, ristivalottamalla sekä median välittämiä käsityksiä faniudesta että fanien omia kokemuksia. Nikunen tarkastelee ihailun kohteita, faniutta ja medioituvia faniuden määrittelyjä kolmen erilaisen tapauksen kautta: tutkimusmateriaali koostuu kahden tv-sarjan, *Xena – soturiprinsessan* ja *Ally McBealin*, ympärillä käydyistä keskusteluista sekä suomalaisen tähtijuontajan, Marco Bjurströmin, ihailijakirjeistä. Äkkiseltään voisi näyttää siltä, että näiden kolmen tarkastelukohteen kautta on vaikea pitää jutun juonta kasassa, mutta Nikunen perustelee tutkimuskohteiden valinnan hyvin.

Ensinnäkin kaikki teoksessa esitellyt tapaukset liittyvät televisioon ja itse asiassa juuri niiden erilaisuuden kautta päästään käsittelemään kysymyksiä faniuden monista muodoista. *Xenan* faniuden Nikunen määrittelee kulttifaniudeksi, *Ally McBealin* taas enemmän sarjan esitysajankohtaan ja uutuusarvoon sidotuksi trendifaniudeksi. Bjurströmin henkilöön liittyvä ihailu nimetään kirjassa tähtifaniudeksi. Vaikka esitellyt faniuden tavat poikkeavat toisistaan huomattavasti, on niillä myös yhteisiä piirteitä: ne kaikki muun muassa liittyvät olennaisesti populaarikulttuurin tuotteisiin ja niiden kuluttamiseen. Keskeiseksi tutkimuksessa nousee sukupuolen ulottuvuus. Itsensä faneiksi identifioivat paljastuvat Nikusen käsittelyssä yllättävän heterogeeniseksi porukaksi, mutta yleisesti ottaen voidaan panna merkille, että naisyleisöillä ja -faneilla on näiden tv-tapausten puhuttelun kohteina erityinen asema.

Televisiofaniuden lyhyt historia

Televisioon liittyvä fanius toteutuu ja näkyy monenlaisissa mediakäytön tavoissa, muun muassa internetissä, iltapäivälehdissä ja dvd-myyntissä. Tällainen mediateknologisia mahdollisuuksia hyödyntävä ja suuriakin yhteisöjä keräävä fanius on varsin tuore ilmiö. Faniuden – ihailun, omistautumisen, palvonnan – kaltainen ilmiö on kuitenkin itsessään ollut olemassa aina. *Fanaticus*-sanalla on aiemmin ollut selviä uskonnollisia kytköksiä. Faniuden kehitys on sidoksissa tähteyden ja tähtijärjestelmien syntyyn. Esimerkiksi teatterimaailmassa "järjestäytyneitä" faneja oli jo parisensataa vuotta sitten ja viimeistään amerikkalainen elokuvateollisuus, joka omi tähtien esittelyn käytäntöjä teatterin puolelta, vahvisti aktiivisten yleisöjen ja tähtien välistä suhdetta. Tässä auttoivat muun muassa elokuvalehdet, joissa painotukseksi tuli nopeasti – ja edelleen tutun tuntuisesti – elokuvatähtien henkilökuvien esittely ja tähtikuvan luominen.

Fanius ihailun tai "tykkäämisen" merkityksessä on yleinen ja luonteva osa ihmisten arkipäivää. Nikunen toteaa, että noin kolmasosa suomalaisista ilmoittaa olevansa jonkin asian faneja. Toisaalta faniuteen liitetään äärimmäisyyden ulottuvuus, josta kertoo jo sen taustalla väijyvä sana "fanaattinen". Nikunen ei työssään kuitenkaan ole lähtenyt purkamaan auki faniuteen liitettyjä käsityksiä kiihkeistä tunteista ja rajuista teoista, vaikka hän pohtiikin sitä, miten fanius paikantuu kulttuurisesti. Ensimmäisessä Nikunen asettaa tavoitteekseen pohtia sitä, mitä fanius faneille itselleen merkitsee.

Faniuden kokemusta lähestytään työssä analysoimalla suomalaisten fanien keskusteluja internetissä, lukemalla kirjeitä idolille sekä haastatteleamalla faneja. Jos maltaa antaa keskustelijoiden ja kirjoittajien kertomusten kuljettua mukanaan, Nikunen palkitsee lukijansa mielenkiintoisilla, hykerryttävillä, omituisilla ja arkisilla tarinoilla – pääosin sellaisilla jutuilla, joita on tapana nimittää syvästi inhimillisiksi. Fanien ääni siis pääsee kirjassa esiin, mitä voi pitää saavutuksena. Faniuden kulttuurista olemusta teoksessa pohditaan myös erilaisten faniuden käytäntöjen kautta, joita risteytetään mainittujen tv-ohjelmien sisällölliseen tarkasteluun. Mielenkiintoisena ulottuvuutena kirjassa toimii myös faniuden

kohteeseen liittyvä mediajulkisuus. Onkin yllättävää todeta, että faniuden tutkimus on keskittynyt aiemmin niin vahvasti tuotantoon (esimerkiksi fanifiktioon), että mediajulkisuudessa faniudelle ja idoleille rakennetut merkitykset ovat jääneet selkeästi vähemmälle huomiolle.

Xeniiteistä positiivisuuskoulutukseen

Kirjoittajalle on vuosien saatossa kertynyt tutkimusaineistoa aikamoinen määrä, ja sen kuvailu ja läpikäynti muodostavatkin teoksessa tärkeän osan. *Xena*-fanieli xeniittien nettikeskusteluista siirrytään Ally McBealin laihuutta ruotiviin lehtiuttuihin ja Marco Bjurströmin kahtalaiseen rooliin pirteänä musiikkivisan juontajana ja R&M Consulting Oy:n "positiivisuuskouluttajana". *BumtsiBumin* tähti juontajasta löydetään myös piirteitä, jotka asettuvat kiinnostavasti vastahankaan perinteisesti ymmärretyin "suomalaisuuden", siis synkkämielisyyden, jurouden, liikkumattomuuden jne., kanssa.

Nikusen analyttinen ote lomittuu materiaalin läpikäyntiin niin, ettei kirjassa ole erillisiä "teorialukuja" eikä niitä lukiessa ehdi kaipaamaan. Aineiston ja teorian välisen vuoropuhelun seuraaminen on kuitenkin paikoin varsin työläistä, sillä teoreettisten lähtökohtien aukikeriminen tapahtuu vaivihkaa – lukijalta vaaditaan tarkkuutta, jotta kunkin tapauksen avaamat eriävät tulokulmat ja niiden rakentamat kontekstiverkostot todella hahmottuvat eivätkä jää roikkumaan lukijan päässä kiinnokohdattomasti. Käsiteltäviä asioita on paljon ja niistä esiintuotu yksityiskohtien määrä on paikoin jopa liiallinen, joten perässäpysymisen taitoa todella tarvitaan.

Toisaalta Nikunen mainitsee jo alussa, että hänen lähtökohtansa oli empirian "johdatettavana oleminen". Tuodakseen esiin faniuden käytäntöjen eroja ja yhtäläisyyksiä tapaustutkimuksia varten piti etsiä erilaisia faneja – ihmisiä, jotka jakoivat samanlaisia faniuden kokemuksia, mutta joiden ihailu liittyi erilaisiin kohteisiin ja tuli esiin eri tavoin. Niinpä *Xenan*, *Ally McBealin* ja *BumtsiBumin* osalta tarkastellaan sitä, miten erilaisia faniuden tapoja kukin sarja houkuttelee esiin. Etusijalla ovat fanien tulkinnat ja näiden pohjalle rakentuvat fanitoiminnan muodot. Esimerkiksi *Xenalla* on Suomessakin tiivis internetissä toimiva faniyhteisö, joka ottaa kantaa sarjan tapahtumiin ja tuottaa fanifiktiota. Tämän foorumin seuraaminen ja sen jäsenten haastattelu on ollut etnografisvaikutteista tutkimustyötä. Esimerkiksi *Ally McBealin* kohdalla suomalaista internet-yhteisöä taas ei ole, joten Nikunen keskittyy tutkimaan sarjan faniuden ohella sen saamaa medianäkyvyyttä ja julkisuutta iltapäivä- ja naistenlehdissä.

Nikunen nimeää tutkimusotteensa monipaikkaiseksi. Hän viittaa termillä siihen, että tarkastelun kohteena oleva ilmiö muuttuu sen mukaan, mistä suunnasta sitä katsotaan. Monipaikkaisuuden idea liittyy myös konteksteihin – "paikkoja" tai ilmiöitä voidaan tutkia vain suhteessa muihin paikkoihin ja näiden muotoutumiseen. Kolmen erilaisen kohteen mahdollittaminen samaan tutkimukseen siten, että kunkin tapauksen tuottama omanlaisensa tutkimusmateriaali johdattaa tutkijan tiettyyn suuntaan, on totisesti haastava lähtökohta. Nikusen työ on esimerkki moniäänisestä, mutta koherentista kokonaisuudesta. Se on suositeltavaa luettavaa jokaiselle fanille.

Tanja Sihvonen

WiderScreen.fi 3/2005

Lähteet

Nikunen, Kaarina (2005). *Faniuden aika. Kolme tapausta tv-ohjelmien faniudesta vuosituuhannen taitteen Suomessa*. Tampere: Tampereen yliopiston julkaisusarja. 388 sivua.

© WiderScreen.fi 6.3.2006